

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและผู้สูงวัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงวัย
- 2.1.2 รูปแบบการจัดการศึกษาระบบการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ตอนปลายและผู้สูงวัย
- 2.1.3 การจัดการศึกษาทางไกลของ มสธ.
- 2.1.4 การประเมินผลการศึกษาปริญญาตรี
- 2.1.5 การจัดบริการสอบ
- 2.1.6 การประกันคุณภาพ
- 2.1.7 การจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี
- 2.1.8 การเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ระดับปริญญาตรี
- 2.1.9 แผนพัฒนาความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ระยะ 5 ปี

(พ.ศ. 2566-2570) มหาวิทยาลัย

- 2.1.10 การวิจัยเชิงคุณภาพ: แบบปรากฏการณ์วิทยา

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.2.1 งานวิจัยในประเทศ
- 2.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัย

1) สุขภาพผู้สูงอายุ หมายถึง ความสมบูรณ์แข็งแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมตามช่วงชีวิตของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลง ตามความเป็นจริงและการรับรู้ของผู้สูงอายุหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ 2550 สรุปว่า สุขภาพ มีความหมายเชิงบวกที่เน้นภาวะของการดำรงชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจรวมทั้งการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยดี อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและการใช้สติปัญญา มีองค์ประกอบ 4 ได้แก่ (1) สุขภาพกาย (Physical health) ที่แข็งแรง กระฉับกระเฉงถึงแม้จะมีโรคประจำตัว (2) สุขภาพจิต (Mental health) ที่ดี แจ่มใส (3) สุขภาพทางสังคม (Social health) โดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี (4) สุขภาพทางปัญญาหรือจิตวิญญาณ (Spiritual health)

2.1.2 รูปแบบการจัดการศึกษาระบบการศึกษาสำหรับวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและผู้สูงวัย

1) **การเรียนรู้ตลอดชีวิต** หมายถึง กิจกรรม กระบวนการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ เจตคติ และพฤติกรรมด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม ก่อให้เกิดการเพิ่มสมรรถนะความสามารถ (Performance) อาจเป็นทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต

2) **การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงวัย** เป็นกระบวนการซึ่งจะสามารถนำผู้สูงวัยไปสู่การพัฒนาศักยภาพของตนเอง สามารถเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมได้ ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงวัย จะมีความแตกต่างจากวัยเด็กหรือผู้ใหญ่ จะต้องมีการเตรียมการและมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้มากที่สุด เพื่อให้การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ให้มีความรู้ความสามารถด้วย (จิตติมา ดวงวันทอง, 2560) การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสูงอายุได้ร่วมสร้างหลักสูตรด้วย โดยจัดให้มีการเปิดให้มีการอภิปรายและความร่วมมือในการออกแบบหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงวัย (Waycott, Vetere, Pedell, Kulik L, Ozanne, Gruner, & Downs, (2013).

3) **การเรียนรู้ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย** การเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลายมักจะมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้ 1) สภาพทางร่างกายและการเรียนรู้: ในช่วงนี้มีการเสื่อมสภาพทางร่างกาย เช่น สมรรถภาพทางกายลดลง ซึ่งสามารถทำให้มีข้อจำกัดในการเรียนรู้ เช่น ความจำลดลงหรือการเรียนรู้ช้าลง การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ผู้สูงวัยเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การดูแลสุขภาพที่ดีและการฝึกสมองเพื่อรักษาความจำและความสามารถทางสมองให้ดีขึ้น 2) การประกอบอาชีพ: ในช่วงนี้มักจะมีความคิดถึงโอกาสและความก้าวหน้าในการทำงานอาชีพที่น้อยลง เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมมักจะเป็นแบบสมบูรณ์แล้ว การทบทวนและปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแห่งตนและรอบคอบกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และ 3) การเตรียมความพร้อมสู่ผู้สูงวัย: การเรียนรู้ในช่วงนี้ควรเน้นที่การเตรียมความพร้อมในด้านทัศนคติและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงวัย และวิธีการดูแลสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้การเรียนรู้นี้มีประโยชน์และสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตในวัยที่มีความแก่ขึ้นได้ดียิ่งขึ้น

4) **สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นมิตรกับผู้ใหญ่และผู้สูงวัย** (The Age-Friendly University; AFU) เป็นเครือข่ายมหาวิทยาลัยที่มีพันธสัญญาร่วมกันในการพัฒนาให้มโนบายและโปรแกรมการศึกษาที่เอื้อสำหรับผู้สูงอายุ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยผู้ใหญ่ในทุกช่วงอายุตั้งแต่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง จนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย เพื่อส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดทุกช่วงชีวิต (College and University Retiree Association of Canada, 2019)

5) **ปัญหาอุปสรรคของผู้สูงวัยในการศึกษาระดับอุดมศึกษา** มักประสบกับปัญหาในการเรียน เช่น ความจำการคิดวิเคราะห์ การอ่านตำรา การเขียน การทำข้อสอบ การคิดคำนวณ

การบริหารเวลา การใช้เทคโนโลยีการใช้คอมพิวเตอร์ การค้นคว้าและเข้าถึงสารสนเทศ การสื่อสาร ตลอดจนการมีความกังวลใจในการเรียน (อภิภา ปรัชญพฤต, 2562) ปัจจัยที่เกิดจากด้านหลักสูตรการเรียน การสอน เกิดจากการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยผู้สอนใช้การสอนเป็น ลักษณะการบรรยายและสอนตามตำราเป็นหลัก ส่วนผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้โดยไม่มีโอกาสใช้ประสบการณ์ ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรจัดทำหลักสูตรและรูปแบบการสอนทั้งด้าน วิชาการและประสบการณ์ควบคู่กันไปด้วย Chao et al. (2007) ปัจจัยด้านการบริการสนับสนุนนักศึกษา ต้องการบริการสนับสนุนในด้านวิชาการและสังคม เช่น การแนะแนวเกี่ยวกับแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา และอาชีพ การให้คำปรึกษาทั้งเรื่องวิชาการและเรื่องส่วนตัว โดยจัดให้มีบริการเหล่านี้ทั้งในและนอกเวลา ราชการ และให้จัดบริการทั้งภายในและภายนอกสถาบัน รวมถึงต้องการคำแนะนำ จากเพื่อนและบุคลากร ฝ่ายสนับสนุน Chao et al. (2007)

นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลยังเป็นอุปสรรคที่เกิดจากคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้เรียน ผู้สูงวัยได้แก่ ทักษะคิดต่อการเรียนรู้ของตนเอง ขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง การขาด แรงจูงใจ ความรู้สึกโดดเดี่ยว ความล้มเหลวด้านการเรียนในอดีต การขาดความตระหนักถึงประโยชน์ของ การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ปัญหาสุขภาพและความพร้อมทางร่างกาย การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก การขาดทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เป็นต้น (Baharudin et al., 2013; Chao et al., 2007)

6) แนวทางการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2576

ที่เกิดจากปัญหาและความท้าทายของระบบการศึกษา คุณภาพของคนไทยทุกคนยังมีปัญหา สำหรับกลุ่ม วัยผู้สูงวัย มีปัญหาเกิดขึ้นจากระบบการศึกษาของประเทศที่ไม่สามารถเตรียมและพัฒนาคนในแต่ละช่วงวัน ให้มีทักษะและคุณลักษณะที่พร้อมรองรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยึดหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวง ชน (Education for All) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงวัย มีโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตาม ความพร้อม และความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) กำหนด เป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาในระยะ 20 ปีให้ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและ มาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) สำหรับประชากรสูงวัยได้เรียนรู้ ฝึกฝนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะเพื่อการทำงานหรือการมีชีวิตหลังวัยทำงานอย่างมีคุณค่าและเป็นสุข สำหรับยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ เพื่อให้คนทุกช่วงวัย ได้รับการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด คนทุก ช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐาน จำนวนผู้สูงวัยที่ได้รับการบริการ การศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต และเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้รับการส่งเสริมให้ทำงาน และ ถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์เพิ่มขึ้น และแนวทางการพัฒนาที่กำหนดให้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา และการอบรมแก่กลุ่มผู้สูงวัยในทุกระดับ

2.1.3 การจัดการศึกษาทางไกลของ มสธ.

1) การจัดการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้โดยอาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสพบกันอยู่บ้าง ณ ศูนย์บริการการศึกษาเท่าที่จำเป็น ผู้เรียนจะใช้วิธีการเรียน ด้วยตนเองในเวลาและสถานที่ที่สะดวกในระยะแรก ระบบการเรียนการสอนทางไกลที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้เป็นระบบสื่อประสม โดยสื่อหลักคือสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปของเอกสารการสอน หรือประมวลสาระ และแบบฝึกปฏิบัติหรือแนวการศึกษา และมีสื่อเสริมประกอบด้วยรายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซีดี วีซีดี อีเลิร์นนิ่ง และการสอนเสริมหรือสัมมนา ซึ่งจัดที่มหาวิทยาลัย ศูนย์วิทยพัฒนา และศูนย์บริการการศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการในชุมชนที่มหาวิทยาลัยจัดให้เป็นสื่อประกอบ ต่อมาในปี 2542 มหาวิทยาลัยได้พัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกล โดยคณะกรรมการพัฒนาระบบและสื่อการสอนทางไกล และสภามหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้ “ระบบการเรียนการสอนทางไกลตามแผนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2543” ในการประชุม ครั้งที่ 3/2544 เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2544 โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 9 องค์ประกอบดังนี้

2) **ปรัชญาและวิสัยทัศน์** ปรัชญาและวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นแนวทางกว้าง ๆ สำหรับการดำเนินงานของหลักสูตรต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับปรัชญาการเรียนการสอนทางไกล และเน้นการศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้และวิทยาการที่จัดในรูปฐานความรู้ผ่านสื่อประสม ประเภท ต่าง ๆ รวมถึงแหล่งวิทยาการในชุมชนและสังคม

3) **สภาพ ปัญหา และความต้องการของสังคม** ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม กล่าวถึงสภาพสังคมโดยทั่วไป ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของสังคม และของนักศึกษา/ผู้เรียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ และสังคมที่มีผลกระทบต่อวิถีการศึกษาของนักศึกษา/ผู้เรียน รวมถึงปัญหาสังคม ได้แก่ จุดอ่อน สภาพบีบคั้น และข้อจำกัด ที่เกี่ยวกับหรือเป็นผลมาจากการด้อยคุณภาพด้านกำลังคน และความต้องการของสังคม ได้แก่ ข้อมูลที่สะท้อนสิ่งที่สังคมคาดหวังเพื่อให้ได้กำลังคนที่มีคุณลักษณะความรู้ และประสบการณ์ ข้อมูลดังกล่าวได้นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา/ฝึกอบรม

4) **ธรรมชาตินักศึกษาและมาตรฐานบัณฑิต** ธรรมชาตินักศึกษา เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษา อายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม และความพร้อมในการรับสื่อ และความคาดหวังของนักศึกษา/ผู้เรียน ส่วนมาตรฐานบัณฑิตครอบคลุมมาตรฐานด้านประสบการณ์มาตรฐานด้านองค์ความรู้ มาตรฐานด้านคุณธรรม และมาตรฐานด้านทักษะชีวิตเพื่อการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5) **บริบทการเรียนรู้** บริบทการเรียนรู้ครอบคลุมสถานการณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นตัวแทนของสถานการณ์ และสภาพแวดล้อม ที่บัณฑิต/ผู้สำเร็จการศึกษาจะออกไปเผชิญชีวิตและการทำงานอย่างแท้จริง

6) **หลักสูตร** หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ที่มุ่งจะถ่ายทอดไปสู่นักศึกษา/ผู้เรียน เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นหลักสูตรที่อิงประสบการณ์ ที่จัดเนื้อหาสาระของแต่ละหลักสูตรในลักษณะบูรณาการเพื่อให้ประสารสัมพันธ์ กันอย่างเหมาะสมในรูปของชุดวิชา

7) **ชุดการสอนทางไกล** ชุดการสอนทางไกลเป็นชุดสื่อประสมที่เป็นแหล่งความรู้สำหรับการเผชิญประสบการณ์ จำแนกตามโครงสร้างสื่อการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนทางไกลอิงสื่อสิ่งพิมพ์ และชุดการสอนทางไกลอิงสื่อคอมพิวเตอร์

8) **การถ่ายทอดและเผชิญมวลประสบการณ์** การถ่ายทอดและเผชิญมวลประสบการณ์ เป็นวิธีการและช่องทางการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ และแหล่งเผชิญมวลประสบการณ์ ที่สอดคล้องกับชุดการสอนทางไกลอิงสื่อสิ่งพิมพ์และชุดการสอนทางไกลอิงสื่อคอมพิวเตอร์

9) **การประเมิน** การประเมินเป็นการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพขั้นสุดท้าย ทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา/ผู้เรียนอย่างครบวงจร การประเมินเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยทั้งระบบ

2.1.4 **การประเมินผลการศึกษาปริญญาตรี** มหาวิทยาลัยประเมินผลการศึกษาโดยการสอบตามแผนการศึกษาที่เลือก (แผน ก1 แผน ก2 หรือแผน ก3) นักศึกษาที่สอบผ่านจะต้องมีผลการสอบได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 สำหรับชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ สาขาวิชาจะเป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์การวัดผลการศึกษาปริญญาตรีโดยอิงเกณฑ์ระดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	H	เกียรตินิยม	ระดับคะแนนร้อยละ 76 ขึ้นไป
ระดับคะแนน	S	สอบผ่าน	ระดับคะแนนร้อยละ 60 - 75
ระดับคะแนน	U	สอบไม่ผ่าน	ระดับคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60
ระดับคะแนน	I	ไม่สมบูรณ์	

ทั้งนี้มหาวิทยาลัยจะคิดคะแนนเฉลี่ยสะสม ให้กับนักศึกษาที่สอบผ่าน เฉพาะชุดวิชาที่อยู่ในหลักสูตรที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนเท่านั้น นักศึกษาที่สอบผ่านในระดับ H มีค่า 4.00 และระดับ S มีค่า 2.30

2.1.5 การจัดบริการสอบ

1) **ศูนย์สอบประจำจังหวัด** มหาวิทยาลัยอำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษา จัดให้มีศูนย์สอบในแต่ละจังหวัดอย่างน้อยหนึ่งแห่ง บางจังหวัดมีมากกว่าหนึ่งศูนย์สอบ สำหรับนักศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังมหาวิทยาลัยประสานงานกับกรมราชทัณฑ์และจัดศูนย์สอบให้ในเรือนจำ โดยมีบุคลากรศูนย์บริการการศึกษาประจำจังหวัด และบุคลากรมหาวิทยาลัยประสานงานกำกับดูแลการสอบ นักศึกษา มสธ. ที่อยู่ในต่างประเทศสามารถที่จะสอบ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทยหรือสถานกงสุลในประเทศนั้น ๆ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการสอบออนไลน์ขึ้นร่วมด้วย

2) **ตารางสอบ** มสธ. จัดการสอบในวันเสาร์และวันอาทิตย์โดยให้แล้วเสร็จภายในสองวัน เพื่อให้นักศึกษาสามารถเดินทางมาสอบได้โดยไม่ต้องทิ้งงาน หรือหน้าที่ประจำของแต่ละคนเป็นเวลานาน การสอบไล่จะมีขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์สัปดาห์สุดท้ายของแต่ละภาคการศึกษา

3) **ผลการสอบ** หลังจากการสอบประมาณ 30-45 วัน สำนักงานทะเบียนและวัดผลจะส่งผลการสอบให้กับนักศึกษาทุกคนทางไปรษณีย์ นอกจากนี้ นักศึกษาสามารถตรวจผลการสอบด้วยตนเอง ได้ผ่านเว็บไซต์ของสำนักทะเบียนได้

2.1.6 การประกันคุณภาพ การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการควบคุม ติดตาม ปรับเปลี่ยน ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ ทั้งในส่วนกระบวนการและผลลัพธ์ของระบบการสอนทางไกล

2.1.7 การจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี จากแผน มสธ. 2561 ในระดับปริญญาตรี ได้มีการพัฒนาแผนการจัดการศึกษาแบบเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับปริญญาตรีออกเป็น 3 แผน คือ

- 1) **แผน ก1** ศึกษาด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจทำกิจกรรมประจำชุดวิชา (ถ้ามี) และสอบปลายภาค
- 2) **แผน ก2** มีการจัดกิจกรรมการสอนเสริม 2 ครั้ง ๆ ละ 12 ชั่วโมง พร้อมมีการเก็บคะแนน และสอบปลายภาค
- 3) **แผน ก3** มีการจัดกิจกรรมร่วมเรียนรู้ 2 ครั้ง ๆ ละ 12 ชั่วโมง รวมทั้งการสอบกลางภาค และปลายภาค โดยกิจกรรมร่วมเรียนรู้จะมีการเก็บคะแนน ทั้งนี้ทุกแผนเปิดให้สอบซ่อมได้

2.1.8 การเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย

1.8.1 การเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ หมายความว่า การเทียบงานรายวิชาของ ผู้ศึกษาในระบบการศึกษาหรือนอกระบบการศึกษา หรือการเทียบงานหรือประสบการณ์ของผู้ศึกษานอกระบบ การศึกษาหรือผู้ศึกษาตามอัธยาศัยเข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย

1) **การเทียบผลการศึกษา** หมายความว่า การเทียบงานรายวิชาของผู้ศึกษาในระบบการศึกษา หรือนอกระบบการศึกษาเข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย

2) **การเทียบประสบการณ์** หมายความว่า การนำประสบการณ์ของผู้ศึกษานอกระบบการศึกษา หรือศึกษาตามอัธยาศัย หรือศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจาก บุคคล ประสบการณ์ทำงาน สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ มาเทียบเป็นงานรายวิชาเข้าสู่ชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัย

ทั้งนี้ รายวิชาหรือกลุ่มรายวิชาที่นำมาขอเทียบจะต้องเนื้อหาของรายวิชาหรือกลุ่มวิชานั้นต้องมีเนื้อหาสาระครอบคลุมหรือตรงกับเนื้อหาของชุดวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่นักศึกษาผู้นั้นเข้าศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ส่วนของชุดวิชาที่ขอเทียบผล การศึกษาของรายวิชาหรือกลุ่มวิชานั้น และต้องได้ลำดับชั้นไม่ต่ำกว่าตัวอักษร C หรือมีแต้มช่วงระดับคะแนน ไม่ต่ำกว่า 2.00 หรือเทียบเท่า ทั้งนี้ นักศึกษา

ที่ได้รับการเทียบผลการศึกษาและเทียบประสบการณ์ตามข้อบังคับนี้ ไม่มีสิทธิได้รับ “ปริญญาเกียรตินิยม”

2.1.9 แผนพัฒนาความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) มหาวิทยาลัยยังได้กำหนดพันธกิจจำนวน 5 พันธกิจ ประกอบด้วย 1) จัดให้มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 2) วิจัยพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศ 3) บริการวิชาการ เพื่อบูรณาการความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศให้มั่งคั่งและยั่งยืน 4) เรียนรู้ อนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน และเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม 5) พัฒนาองค์กรให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และมีธรรมาภิบาล

ในส่วนของพันธกิจที่ 1 กล่าวถึงการจัดให้มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) สร้างการเรียนรู้ การสอน และการวัดประเมินผล มสธ. ให้พร้อม รับการเปลี่ยนแปลงของโลกและท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเสมอภาคทางการศึกษา ประเด็นยุทธศาสตร์ 2) พัฒนาความเข้มแข็งและความทันสมัยทางวิชาการใน ระดับชาติและนานาชาติ และยกระดับมาตรฐานการศึกษาสู่สากลตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ประเด็นยุทธศาสตร์ และ 3) พัฒนาระบบบริการการศึกษาให้มีคุณภาพ และจัดกิจกรรม นักศึกษา/ผู้เรียน ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้ และประสบการณ์ให้สอดคล้องกับ ทักษะใหม่ในอนาคต และคนไทย 4.0 ในประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ 3 เน้นว่ามหาวิทยาลัยมุ่งให้ความสำคัญของพัฒนาระบบบริการการศึกษาให้มีคุณภาพ และมุ่งพัฒนาการจัดกิจกรรมสำหรับนักศึกษา/ผู้เรียน ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และประสบการณ์ให้สอดคล้องกับทักษะใหม่ในอนาคต และคนไทย 4.0

2.1.10 การวิจัยเชิงคุณภาพ: แบบปรากฏการณ์วิทยา

แนวคิดเรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาจากปรากฏการณ์สังคมในสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการศึกษา และเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งนักวิจัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคลหรือแบบกลุ่ม เป็นต้น การวิจัยเชิงคุณภาพมีความยืดหยุ่นสูง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) คือ ไม่ตั้งสมมติฐานก่อนที่จะได้เริ่มลงมือเก็บข้อมูล สมมติฐานที่ตั้งไว้สามารถปรับปรุงได้ เมื่อข้อมูลมีความจำเป็นต้องปรับเพื่อความเหมาะสม ทั้งนี้การวิเคราะห์ และการเก็บข้อมูลเป็นกระบวนการที่สามารถกระทำไปพร้อมกันได้ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของมโนทัศน์จนสามารถสรุปเป็นคำอธิบายได้ การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งการตีความเพื่อทำความเข้าใจความหมายของพฤติกรรม หรืออธิบายปรากฏการณ์ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลโดยมีจุดยืนอยู่บนบริบทของปรากฏการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก (ชาย โพธิสิตา, 2564 และสุภางค์ จันทวานิช, 2557)

แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา พัฒนามาจากแนวคิดของนักปรัชญาที่เด่น ๆ เช่น Edmund Husserl, Martin Heidegger, Maurice Merleau-Ponuty, และ Jean Paul Sartre โดยให้ความสำคัญกับการให้ความหมายการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลัก มีเป้าหมายสำคัญของการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา คือ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อหาความหมายจากประสบการณ์ชีวิต (Life World) ของบุคคลในสถานการณ์เฉพาะที่บุคคลเหล่านั้นกำลังเผชิญอยู่ (ชาย โปธิลิตา, 2564) ดังนั้นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางปรัชญา เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจ โดยผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวและประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับทำความเข้าใจความหมาย ทักษะ มุมมองการมองโลกและลักษณะร่วมกันของผู้ให้ข้อมูล

1) หลักสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ

(1) การวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิต (lived Experience) เพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง มีแนวคิด คือ มนุษย์จะรับรู้เรื่องราวผ่านประสาทสัมผัส โดยผ่านการกลั่นกรอง การตีความ จนประสบการณ์เหล่านั้นมีความเป็นเนื้อเดียวกัน มนุษย์จึงมีความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเองประสบเป็นอย่างดี ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต การมองโลกและเรื่องราวของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ดังนั้นความหมายของแต่ละบุคคลจึงทำให้เข้าใจประสบการณ์ของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาทางความคิด เป็นพื้นฐานสำคัญของการให้ความหมายของแต่ละประสบการณ์ เหมือนเงาสะท้อนสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล (สุภางค์ จันทวานิช, 2557)

(2) การวิจัยเชิงคุณภาพแบบแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาแก่น (Essence) ของปรากฏการณ์หรือประสบการณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อค้นหาและอธิบายโครงสร้างความหมายเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ในบริบทหรือวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง ด้วยการตอบคำถามว่ามีอะไรเกิดขึ้น และสิ่งนั้นมีความหมายอย่างไร โดยให้ความสำคัญกับภาษาพูด กิจกรรมทางสังคมและภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประสบการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้อง

(3) การวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยาเป็นการบรรยายความหมายประสบการณ์ โดยให้ความสำคัญกับ “เนื้อหา” และ “วิธีการ” ในประเด็นของเนื้อหาจะให้ความสำคัญกับประสบการณ์และการตีความของแต่ละบุคคล ส่วนวิธีการ จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเข้าไปทำความเข้าใจประสบการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก

(4) การวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นกระบวนการศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยผ่านการคิดอย่างรอบครอบ มีการตั้งคำถาม การทบทวน การกำหนดจุดมุ่งหมาย และนำเสนอความหมายของประสบการณ์ที่ศึกษา และมีการตรวจสอบเพื่อความน่าเชื่อถือ

2) องค์ประกอบของการวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยทั่วไปใกล้เคียงกับวิธีการเชิงคุณภาพรูปแบบอื่น (ชาย โปธิลิตา, 2564) ดังนี้

(1) *ปรากฏการณ์ที่ศึกษา* ทีมผู้วิจัยควรเลือกปรากฏการณ์ที่เหมาะสมกับปรัชญาพื้นฐานแบบปรากฏการณ์วิทยา ที่มุ่งเน้นศึกษาความหมายของประสบการณ์ตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก (ชาย โปธิสิตา, 2564) โดยเริ่มต้นจากความสนใจที่อยากจะศึกษา การตั้งคำถามอย่างกว้าง ๆ แล้วค่อยเจาะจงมากขึ้น

(2) *ผู้วิจัย* เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา เนื่องจากเป็นผู้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพื้นฐานของปรัชญาแบบปรากฏการณ์วิทยา โดยเฉพาะการลดอคติ การลดคาดการณ์ผลล่วงหน้า และการตระหนักในบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยเกี่ยวกับการใช้ประสบการณ์ส่วนตัวหรือการนำกรอบความคิดไปตัดสินปรากฏการณ์ที่ได้ เพื่อให้ได้ประสบการณ์และข้อมูลที่แท้จริงจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

(3) *ผู้ให้ข้อมูลหลัก* ควรเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงในปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและต้องมี ความรู้ เพียงพอสำหรับประสบการณ์ที่ต้องการศึกษา ดังนั้นในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ควรคำนึงถึงสถานที่ เวลา รวมทั้งการแสดงออกซึ่งความหมายจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก

(4) *การเก็บข้อมูล* นักวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างร่วมกับการสังเกต ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล คำถามสำหรับการสัมภาษณ์แนวปรากฏการณ์วิทยา เช่น แนวคำถามเพื่อทราบรายละเอียดของปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากคำพูดของผู้สัมภาษณ์ แนวคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจผลกระทบจากประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับ แนวคำถามที่ทำความเข้าใจชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลเพราะการทราบชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ นักวิจัยสามารถเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ที่มีผลต่อชีวิตผู้ให้ข้อมูล

(5) *การจัดการข้อมูล* ใช้การบันทึกภาคสนามและการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกภาคสนามจะทำให้ทีมผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ละเอียดและครอบคลุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นการบันทึก เพื่อตอบคำถาม “ใคร” และ “ที่ไหน” “อย่างไร” “ใครกับใคร” “ใครบ้าง” “อย่างไร” และ “ทำไม” ส่วนการบันทึกเทปสัมภาษณ์ควรได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยความยินดี

(6) *การวิเคราะห์ข้อมูล* ในการวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา เป็นการนำความหมายของปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละราย รวมถึงการให้ความหมายโดยทั่วไปของปรากฏการณ์จากข้อมูลการสำรวจภายในตนเองเพื่อขจัดอคติที่อาจส่งผลต่อข้อมูลที่ได้ หลังจากนั้นจึงนำมาแยกข้อมูลออกเป็นส่วนย่อย (Text) ตามความหมายในแต่ละส่วนเพื่อคัดแยกข้อมูลออกเป็นแต่ละเรื่องด้วยการให้รหัส เมื่อได้ข้อมูลส่วนย่อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการเชื่อมโยงกลุ่มเรื่องที่มีความหมายเดียวกัน และมีการแสดงเนื้อเรื่องที่ต้องการบรรยาย (Textural Portrayal) ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการสังเคราะห์โครงสร้าง (Structural Synthesis) จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักทุกราย เพื่อหาแก่น (Essence) ของประสบการณ์ทั้งหมด (ชาย โปธิสิตา, 2564)

(7) *การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (trustworthiness)* ผู้วิจัยตรวจสอบใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อสนับสนุนผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อสรุป

ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลว่ามีความถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงของผู้ให้ข้อมูลและปรากฏการณ์เพียงใด ด้วยวิธีการพูดคุยปรึกษากับเพื่อนนักวิจัย (Peer Debriefing) การตรวจสอบสามเส้าการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแต่ละวิธีมาตรวจสอบยืนยันว่าข้อมูลที่ได้นั้นตรงกันหรือไม่ เพื่อขยายมุมมองของปรากฏการณ์ที่ศึกษาให้ชัดเจนและได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น วิธีรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบด้วยการตรวจสอบความถูกต้องตลอดกระบวนการวิเคราะห์ (Peer Debriefing) จากผู้เชี่ยวชาญการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีประสบการณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ และขยายมุมมองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 งานวิจัยในประเทศ

อาชญญา รัตนอุบล และคณะ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยศึกษาในผู้สูงอายุ ญาติที่อยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น ที่อาศัยใน 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับ 1) ปัญหาและความต้องการส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงวัย พบว่า ผู้สูงวัยมีปัญหาสุขภาพทางกายมากที่สุด 2) ความต้องการส่งเสริมการจัดการศึกษาด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีความต้องการด้านความเชี่ยวชาญของวิทยากรหรือผู้สอนมากที่สุด ส่วนแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงวัย ประกอบด้วย 4 หลักสำคัญ คือ 1) การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการศึกษา 3) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ และ 4) การวิจัยและพัฒนา และได้เสนอแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงวัย โดยควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ เนื้อหาครอบคลุมในด้านชีวิต วิชาการ และวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงวัยเอื้อต่อภาวะพหุพลัง

ระวี สัจจโสภณ (2556) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงวัย โดยใช้โมเดลทศวรรษการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวทางเพื่อให้เกิดการพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงวัย การศึกษาใช้วิธีการค้นคว้า และสังเคราะห์เอกสาร พบว่า สามารถพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงวัย ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ 1) แนวคิด การศึกษาตลอดชีวิต 2) แนวคิดพหุวิชาวิทยาทางการศึกษา 3) แนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ และ 4) แนวคิดการพัฒนาเมืองสำหรับผู้สูงวัย สำหรับในด้านการศึกษา ผู้สูงวัยต้องการด้านความเชี่ยวชาญของวิทยากรหรือผู้สอนมากที่สุด เข้าใจหลักจิตวิทยาเพื่อปฏิบัติตนกับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น เพื่อให้สามารถดูแลเมื่อผู้สูงอายุประสบปัญหาได้ สื่อและสถานที่ที่ใช้จัดการเรียนการสอนควรมีความปลอดภัย มีการอำนวยความสะดวกและเอื้อกับบริบทผู้สูงอายุ เนื่องจากสุขภาพของผู้สูงวัยอาจไม่เอื้ออำนวย เช่น แก้วอี้หรือโต๊ะที่สะดวกต่อการลุกนั่ง มีพื้นที่เพียงพอ มีราวจับเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดิน ตามหลักการของ Universal design สำหรับผู้สูงวัย

สุดาพร ปัญญาพุกข์ และปวีณา ลีตระกูล (2563) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมพหุพลัง พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมพหุพลัง ควรมีการสร้างเครือข่ายที่มีหลักสูตรเนื้อหาที่พัฒนาชีวิต วิชาการและวิชาชีพ ควรมีสร้างความรู้พื้นฐานสำหรับผู้เรียนที่มีประสบการณ์หรือความรู้ไม่เพียงพอ สื่อและสถานที่ ควรมีความปลอดภัย อำนวยความสะดวกและมีความเหมาะสมเอื้อกับบริบทของผู้สูงอายุ ผู้สอนหรือวิทยากร ควรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และมีความเข้าใจหลักการทางจิตวิทยา

วิภาณันท์ ม่วงสกุล, 2558 ศึกษาพบว่า ควรมีการจัดให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีอัตมโนทัศน์ที่ดี มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและทำให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

โดยสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุมักมีปัญหาสุขภาพทางกายและต้องการวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ แนวทางการส่งเสริมการศึกษาประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม การเชื่อมโยงเครือข่าย การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการวิจัยและพัฒนา อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น การศึกษาตลอดชีวิต พหุวิทยา และการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ สื่อและสถานที่ควรมีความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการมีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีชีวิตที่มีความสุข

2.2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Deborah & Valerie (2008) ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้เรียนสูงวัยในการจัดการเรียนการสอน โดยการสัมภาษณ์ผู้เรียนสูงวัยจำนวน 36 คน ทั้งชายและหญิง อายุตั้งแต่ 65-88 ปี เกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพ ได้ข้อค้นพบหลัก 3 ประการ คือ 1) สิ่งที่ทำให้การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยการถามคำถามร่วมอภิปราย และฝึกทักษะใหม่ๆ รวมทั้งการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับผู้อื่น 2) ผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสอน โดยผู้สอนต้องมีความกระตือรือร้น มีความน่าสนใจ มีความรู้ในเรื่องที่สอน และไม่สร้างบรรยากาศที่กดดันในการเรียน และ 3) เนื้อหาที่สนใจศึกษาจะเป็นเรื่องที่คุ้นเคยหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน

Lakin, Mullane, & Robinson (2008) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคหลายประการต่อผู้สูงอายุที่เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาในลักษณะของการศึกษาต่อเนื่อง เช่น อายุ การทำงาน และเวลา ผลการวิจัยพบว่า “การไม่มีเวลาเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุ” ด้วยความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นของครอบครัว

Dampson, Owusu-Mensah, Apau & Osei-Owusu (2019) ได้ศึกษาความต้องการในการช่วยเหลือของผู้เรียนระบบทางไกล ในมหาวิทยาลัยวินเนมา ประเทศกานา โดยทำการศึกษาเชิงปริมาณในผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 623 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ปรับมาจากแบบสอบถามของ

โอซูกู (Ozoglu, 2009) และศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มในผู้เรียนจำนวน 18 คน ผลการศึกษาพบว่า การช่วยเหลือตามความต้องการของผู้เรียนยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ พบปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ การเข้าถึงระบบอีเลิร์นนิ่ง สื่อการศึกษา การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ การให้บริการปรึกษาหรือการสอนเสริมด้านการเรียนแบบเผชิญหน้า การให้บริการปรึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง การช่วยเหลือเกี่ยวกับการรับเข้าเรียนและการลงทะเบียนเรียน และการช่วยเหลือด้านการใช้เทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้

Liyanagunawardena & Williams (2016) ได้ศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสัดส่วนของผู้เรียนสูงวัยที่เลือกศึกษาในหลักสูตรออนไลน์ (MOOCs) ผ่านการเรียนบนระบบอีเลิร์นนิ่ง โดยสำรวจ 10 โปรแกรมที่จัดการเรียนการสอนใน University of Reading พบว่ามีผู้สูงวัยที่สนใจเข้าศึกษามีอายุตั้งแต่ 66 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของผู้เรียนทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงวัย รองลงมาเป็นการพัฒนาทักษะต่างๆ อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยไม่ได้มีการติดตามผลการศึกษาของผู้สูงวัยว่าสามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการเรียนรู้ และความสำเร็จในการศึกษา

Roberson & Merriam (2005) ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning: SDL) ของผู้สูงวัยในชนบท เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุจำนวน 10 คน อายุระหว่าง 75-87 ปี ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ การศึกษา และการทำงาน พบว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้สูงวัยเริ่มต้นด้วยแรงจูงใจในการเรียนรู้ และความสนใจของตนเอง ซึ่งจะทำให้ชวนขวยที่จะเข้าถึงทรัพยากรหรือสื่อการเรียนรู้ ด้วยความเอาใจใส่มีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จนสามารถเรียนได้สำเร็จโครงการ การเปลี่ยนแปลงในช่วงปลายชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับเวลา ครอบครัว และการสูญเสียก็ถือเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองเช่นกัน นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมในชนบทถือว่าเป็นสภาพแวดล้อมเชิงบวกสำหรับการเรียนรู้ของผู้สูงวัยอีกด้วย

Zhang et al. (2022) ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการสูงวัยเชิงรุกผ่านการศึกษาผู้สูงวัยในบริบทของการสูงวัยของประชากรที่เพิ่มขึ้น พบว่า ปัญหาในการศึกษาผู้สูงวัย 1) ขาดคอร์สที่มีคุณภาพและการปรับปรุงหลักสูตร 2) โอกาสและทรัพยากรการศึกษาที่จำกัด และ 3) ข้อบกพร่องในโหมดการสอน ส่วนแนวทางการแก้ไขที่เสนอได้ดังนี้: 1) พัฒนาและปรับปรุงมหาวิทยาลัยที่ให้การศึกษานักสูงวัย 2) การขยายโอกาสในช่องทางการประชาสัมพันธ์ 3) การลงทุนจากรัฐบาลและทุนสังคม และ 4) โมเดลการสอนที่รวมทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และ 5) การเน้นที่ความรู้ทางสุขภาพ

Fong, Yee, Ng, & Law (2022) ทำการศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและผู้สูงวัยในฮ่องกง ศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มในผู้เรียนจำนวน 20 คน อายุระหว่าง 52-73 ปี ที่ได้ลงทะเบียนเรียนหลักสูตรออนไลน์ปริญญาในระดับที่สูงขึ้นในสถาบันการศึกษาในฮ่องกง ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ออนไลน์หลังการฝึกซ้อมหลายครั้ง ในขณะที่พวกเขามีความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีในอนาคต พวกเขาเชื่อว่าความพร้อมของการสนับสนุนด้าน

เทคนิคและสังคม ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพวกเขาในการใช้เทคโนโลยีในการตั้งค่าออนไลน์

Law, Yee, Ng, & Fong, (2023) การประเมินผลกระทบของการศึกษาตลอดชีวิตต่อผู้สูงวัย: กรณีศึกษาจากฮ่องกง พบว่า ฮ่องกงกำลังเผชิญกับความท้าทายของประชากรสูงวัยอย่างรวดเร็ว เพื่อส่งเสริมการสูงวัยที่ประสบความสำเร็จ การเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยไม่คำนึงถึงอายุจึงได้รับการส่งเสริมเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้สำรวจข้อมูลจากผู้สูงวัยที่กำลังศึกษาในหลักสูตร Diploma in Active Aging ที่ School of Professional Education and Executive Development of The Hong Kong Polytechnic University เข้าร่วมการสำรวจแบบสอบถาม 20 คน ในขณะที่นักศึกษาสูงอายุ 16 คนเข้าร่วมในการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลในการศึกษาครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ ประสบกับการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังคมของตนเอง ผู้เข้าร่วมรายงานว่ นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตในปัจจุบันให้การสนับสนุนทางการเงินไม่เพียงพอและส่งเสริมการศึกษาอย่างเป็นทางการสำหรับผู้สูงวัยไม่เพียงพอ สำหรับผู้สูงวัยที่ต้องการศึกษาต่อ จำเป็นต้องให้เงินอุดหนุนจำนวนมากขึ้น และผ่อนปรนข้อจำกัดด้านอายุ เพื่อรักษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการสำหรับผู้สูงวัยควรได้รับการส่งเสริมอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อตอบสนองความสนใจและความสามารถที่หลากหลายของผู้เรียนสูงวัย

Lai, Liu, Ruan, Lee, Ou, & Wu, (2021) ศึกษาประสบการณ์และมุมมองของผู้เข้าร่วมสูงวัย ต่อโปรแกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคฮ่องกง เนื่องจากผู้ใหญ่ในวัยที่สามจำนวนมากมักไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาเมื่อพวกเขายังหนุ่มสาว โปรแกรมนี้จึงมุ่งหวังที่จะเติมเต็มความฝันของพวกเขาในการเรียนที่มหาวิทยาลัยและเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเองและความมั่นใจในตนเอง การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและดำเนินการหลังจากโปรแกรม MiniU โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เข้าร่วม 32 คน หลังจากจบโปรแกรม MiniU พบว่าผู้เรียนมีความกังวลและความยากลำบากในการเข้าร่วม เช่น ความยากลำบากในการจดจำเนื้อหาหลักสูตรและปัญหาทางการเงิน โปรแกรมนี้ได้มอบโอกาสที่ไม่เหมือนใครในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วม แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สร้างสรรค์ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงวัย

โดยสรุปงานวิจัยที่กล่าวถึงมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้สูงวัยในหลากหลายบริบท การสรุปภาพรวมของงานวิจัยเหล่านี้อยู่ในลักษณะของการศึกษาผู้สูงวัยในการเรียนรู้และการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งการสรุปนี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายประการ ดังนี้:

1) การศึกษาในหลักสูตรที่เหมาะสม: งานวิจัยต่าง ๆ มุ่งเน้นการศึกษาผู้สูงวัยในหลักสูตรที่เหมาะสมและเน้นการให้บริการที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การถามคำถาม อภิปราย และฝึกทักษะใหม่ๆ โดยการได้มีส่วนร่วมกับผู้อื่น ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยมีการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่รวมทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเสริมสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงวัย ส่วนการใช้เทคโนโลยีในการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้สูงวัยเป็นหนึ่งในหัวข้อที่สำคัญ ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนทั้งด้านเทคนิคและสังคม เพื่อเพิ่มความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีและการเรียนรู้ต่อไป

2) ผลกระทบของการศึกษาตลอดชีวิต: การศึกษาตลอดชีวิตมีผลต่อสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงวัย โดยมุ่งหวังที่จะส่งเสริมความสำเร็จและคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยังมีการพบว่าผู้สูงวัยมีอุปสรรคต่างๆ ในการเข้าถึงการศึกษาต่อ เช่น การไม่มีเวลาเพียงพอ และการต้องรับผิดชอบเพิ่มเติมจากครอบครัว

ผลงานวิจัยเหล่านี้นำเสนอภาพรวมที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ในการเข้าใจและพัฒนาการศึกษาผู้สูงวัยในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการสนับสนุนและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกลุ่มผู้สูงวัยในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเทคโนโลยีที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้สูงวัยในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

